

Initiatiefgroep Natuurbeheer in Delft

contactadressen: Leen van Doorn, Bizetstraat 23, 2625 AV Delft, tel. (015)2561141, Gert Jan Majoor, Gandhilaan 67, 2622 GD Delft, tel. (015)2617728, Bertus Laros, Oostblok 160, 2612 PG Delft, tel. (015)2140836 en Jacques Schievink, Maerten Trompstraat 17, 2628 RB Delft, tel. (015)2617035 (werk: (015)2782124; fax (015)2787585; e-mail ind@datadelft.com ☘ website: ind.datadelft.com

Delft, 21 juni 2009

Betreft: Ontwerp Nationaal Waterplan

Inspraakpunt
Ontwerp Nationaal Waterplan
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

L.S.,

Zoals ook al in de "Review van het ontwerp-Nationaal Waterplan" door het planbureau van de Leefomgeving is geconstateerd, ontbreekt het in dit ontwerp aan het benoemen van de dilemma's. Dat is een elegante manier om te zeggen dat de opstellers van het ontwerp niet, of in ieder geval weinig openlijk, blijk geven van besef welke tegenstrijdigheden erin schuilen. Dikwijls gaat het dan om een lange termijn landsbelang, waarbij het korte termijn belang tamelijk onuitgesproken blijft, maar wel de beleidskeuzen bepaalt. Deze rode draad maakt het Nationaal Waterplan tot een nogal troebel stuk, dat bleekjes afsteekt bij bijvoorbeeld de 3e (1989) en 4e nota waterhuishouding (1999). Het bezwaar van die voorgaande nota's was dat ze sectoraal waren en te moeizaam doorwerkten in het economisch -, milieu- en ruimtelijk beleid, maar dit oNWP vormt wel het andere uiterste.

Innovatie als bezwering:

Op tal van plaatsen in de nota worden voorts allerlei innovaties die er nog niet zijn en wellicht zich ook niet gaan voordoen, in de strijd geworpen om mogelijke problemen het hoofd te bieden. Die innovaties moeten de kloof tussen de eisen en risico's van het watersysteem en - daar gaat het dan om - de bouwplannen overbruggen. Als er ergens een nadeel aan kleeft, dan is er vast wel wat op te vinden, zo is de benadering. Maar dat is zoiets als frauduleus boekhouden: de voorraad in de magazijnen tegen verkoopwaarde op de balans zetten. In een weinig innovatiegericht land als Nederland zijn die innovaties al gauw illusoir, het aanroepen ervan levert machteloze tekst op.

Na deze algemene opmerkingen spitsen wij ons commentaar op enkele concrete onderwerpen toe:

- buitendijks bouwen, met bijzondere aandacht voor de bouwplannen in het Markermeer/IJmeer; water en landschap; randstad
- kust en kustverdediging
- stedelijk gebied en Randstad

Buitendijks bouwen

Het is opvallend hoe categorisch in het plan wordt teruggekomen op de lessen uit de periode 1995 - 2002, toen de risico's van buitendijks bouwen, bouwen in diepe polders en het te zeer verharderen van het landschap weer eens zichtbaar werden. Dat dit besef van urgentie nu al weer is weggezakt, niet zozeer in het bewustzijn van de bevolking maar in het beleid van de rijksoverheid, is een veeg teken. De verworven waterwijsheid wordt in het waterplan in één zinnetje (p. 139) en zonder onderbouwing ongegeneerd bij het oud vuil gezet: "Na evaluatie werd dit beleid toch gezien als een te grote belemmering voor regionale ontwikkelingsmogelijkheden."

Rijksoverheid en gemeenten tonen met het plan voor grootschalig buitendijks bouwen aan het Markermeer aan dat zij die lessen in een ommezien al weer zijn vergeten en geven meteen ook weer een allerbelabberdst voorbeeld. De verslaafdheid aan de enorme zeepbel van woningbouw en bedrijventerreinen, voortgedreven door bedenkelijke fiscale prikkels, door al even pervers werkende VROM-subsidies voor gemeenten, een ongekend hoge schuldenlast voor de Nederlandse huishoudens en grote waaghalzerij in de financiering van gemeentelijke tekorten, kortom een achterhaalde visie op economische groei) dreigt het van veiligheid en waterkwaliteitseisen te winnen.

De constatering op p. 48

“Inmiddels is duidelijk dat met dit soort activiteiten (“voorlichtingscampagne Nederland Leeft met Water”, red.) nog te weinig resultaat wordt geboekt. Hoewel het waterbeleid in brede zin op grote steun kan rekenen – niet voor niets noemen Nederlanders in opinieonderzoek water het minst omstreden en het meest ‘trotse’ onderwerp – wordt deze steun onvoldoende in praktisch denken en handelen omgezet. Burgers maar ook bestuurders en professionals uit andere domeinen, zoals de ruimtelijke ordening en de crisisbeheersing, hebben nog te weinig oog voor water.”

is o.i. niet van hypocrisie ontbloot. Als er iets is dat blijkt geeft van te weinig oog voor water, dan is het wel dit oNWP. Jaren werk van *Nederland leeft met Water* kan tegen zoveel ondermijning van vertrouwen en van geloofwaardigheid niet op.

Intermezzo: het wegzakkende waterbewustzijn van bestuurders.

Laten we in het kort eens de teloorgang schetsen van het nieuwe paradigma dat vanuit overwegingen van veiligheid en veerkrachtige watersystemen beslist NIET meer buitendijks zou worden gebouwd.

a. In het advies van de Commissie Waterbeheer 21e eeuw (commissie Tielrooij, 31-08-2000, p.46 en 47): (Onder het hoofdje IJsselmeer / natte hart)

“De commissie bepleit met kracht om net als in de uiterwaarden buitendijkse bouwplannen niet toe te staan.” Als aanvullende argumenten geeft de commissie: “Deze zullen de waterhuishouding verstoren en de ruimtelijke kwaliteit van het IJsselmeer aantasten.”

Ook in het hoofdstuk over “meer ruimte voor water” staat een belangrijke conclusie:

(p. 64): geen verder ruimteverlies voor watersystemen Rijn, Maas en IJsselmeer.

In het basisrapport is de commissie zo mogelijk nog duidelijker (p. 33 van het Basisrapport bij het advies), met gebruik van in bestuurderskringen verrassend eenvoudige taal:

“Buitendijkse ontwikkelingen (woningbouw en dergelijke) hebben er voor gezorgd dat de marges waarmee het waterpeil nu mag fluctueren, zeer beperkt zijn. Als hier geen paal en perk aan wordt gesteld, wordt dit alleen maar erger. Voorbeelden zijn IJburg en bouwplannen bij Almere, Lelystad en vele andere steden en dorpen aan het IJsselmeer. Gezien het veranderende wateraanbod zullen de waterstanden op het IJsselmeer omhoog gaan. Daar moet nu al op geanticipeerd worden bij genoemde ontwikkelingen.”

b. In de doorwerking van dit advies in het regeringsbeleid (Waterbeleid 21e eeuw) is allereerst van belang dat (p. 39) “het kabinet met name die ontwikkelingen (wil) tegenhouden die een toekomstige peilverhoging of een flexibeler peil op het IJsselmeer belemmeren.” En (p.46) dat ingebruikname door “allerlei bestemmingen” van buitendijkse gebieden “de veerkracht van het watersysteem sterk is ingeperkt. Dit zet de veiligheid van de binnendijkse gebieden op termijn op het spel.” (!) Strengere voorwaarden zijn in de beleidslijn “Ruimte voor de rivier” en in die voor de kust vastgelegd, terwijl aangekondigd wordt dat voor het IJsselmeer zo’n beleidslijn nog wordt overwogen. M.a.w., van de beslistheid van het advies van de commissie Tielrooij wordt reeds subtiel afgeweken.

Het zal verband houden met het feit dat ten tijde van de totstandkoming van de Nota Ruimte wateroverlast al enkele jaren niet had plaatsgevonden, waardoor de toenmalige minister Dekker de

illusie kon hebben dat die vervelende omstandigheid bouwplannen zou (ver-)hinderen niet meer geldig was of in het bewustzijn van bestuurders en bevolking zou zijn weggezaakt. Maar zelfs minister Dekker was voorzichtig en plakte er een “nee, tenzij”-sticker op.

In dit oNWP “kiest het kabinet voor het op beperkte schaal mogelijk maken van buitendijkse ontwikkelingen met aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Het verlies aan waterbergingscapaciteit als gevolg van de buitendijkse ontwikkelingen hoeft niet te worden gecompenseerd.” Van het “nee, tenzij” is met deze keuze niets meer over.

Markermeer-IJmeer

Met het plan voor 1200 ha buitendijkse woningbouw in het Markermeer-IJmeer wijkt de regering o.i. tevens af van het advies van de Deltacommissie. Dat advies hield niet alleen in dat het waterpeil wordt losgekoppeld van dat van het IJsselmeer, maar ook dat “activiteiten in buitendijks gebied (dus in niet door dijken beschermd gebied) de afvoer van de rivieren en een toekomstige peilopzet van de meren niet (nogen) hinderen. Bewoners en gebruikers zijn hier zelf voor verantwoordelijk”.

Om de ecologische kwaliteit van het Markermeer in overeenstemming te brengen met de aanwijzing als Natura 2000-gebied, is op zichzelf al geen eenvoudige opgave. Morfologisch zijn daartoe tal van ingrepen ingrepen noodzakelijk (brede zones met oeverplanten, ondieptes, vang en voorkoming van opwervend slib e.a.), maar een seizoensafhankelijk en dus dynamisch waterpeil is daarvoor al evenzeer nodig. M.a.w., los van landschappelijke overwegingen en de onvoorstelbaarheid dat het areaal van het Natura-2000 gebied 1200 ha voor verstelijking zou moeten afstaan, is ook het peilregime dat bij de natuurstatus van het gebied hoort, niet verenigbaar met de buitendijkse bouwplannen.

“De huidige beleidskaders zijn niet voldoende ontwikkelingsgericht, waardoor de initiatieven lastig van de grond komen” is het stoere uitgangspunt (p. 155 nWO) voor de aantasting van het Markermeer. Dat de initiatiefnemers toch ook wel twijfels hebben blijkt uit (p. 161): “Ook worden de juridische mogelijkheden van de Natuurbeschermingswet om een ecologische schaa sprong te combineren met buitendijkse stedelijke ontwikkeling onderzocht.” Het primaat van het ecosysteem wordt hierin - op juridische gronden ongetwijfeld - erkend. En in het streefbeeld: “In het Markermeer-IJmeer ligt het accent op een duurzame, klimaatbestendige en veerkrachtige ontwikkeling van het ecosysteem, die perspectieven biedt op een intensivering van het gebruik.” Dat het hier gaat om een gebied met de snelst dalende bodem van Nederland, is kennelijk al evenmin een reden voor twijfel. Het oNWP volgt hierin de denkfouten uit de Structuurvisie Randstad 2040.

Conclusie:

De rijksoverheid en de betrokken gemeenten geven met het buitendijks bouwen in het nationaal waterplan in feite te kennen dat zij veiligheid en ecologische kwaliteit niet nemen. Het hoofdthema van het oNWP (“Nederland een veilige en leefbare delta, nu en in de toekomst”) wordt in het plan geenszins waargemaakt.

Onder het hoofd “Versterking water en ruimte” van de samenvatting wordt dit falen eigenlijk al aangekondigd:

“De mate waarin water bepalend is bij ruimtelijke ontwikkelingen hangt af van de aard, omvang en urgentie van de wateropgave in relatie tot andere opgaven, aanwezige functies en bodemgesteldheid, en andere kenmerken in dat gebied. Dit is dus steeds een kwestie van alle belangen goed afwegen.”

Met deze formulering wordt het concept van water als sturend voor het ruimtelijk beleid, met al de connotaties van veerkrachtige en robuuste (eco)systemen als uitgangspunt voor de ruimtelijke ordening en het functioneren van de economie, om zeep geholpen. Ook 2400 km natuurvriendelijke

oever en 630 vispassages kunnen niet verhullen dat water in deze oNWP een secundaire plaats krijgt toebedeeld.

Kust en kustverdediging

Ook ten aanzien van de kustontwikkeling is het oNWP ondoorzichtig.

“Zuidwestelijke Delta krijgt dynamischer karakter. In de Zuidwestelijke Delta blijft het werken aan de bescherming tegen overstroming van belang. Het kustfundament zal op een natuurlijke wijze meegroeien met de zeespiegelstijging.” (p.8)

Hier wordt het zand suppleren verkocht als “een natuurlijke wijze”, terwijl het juist gaat om het overschakelen op een grotere schaal van deze suppleties. Het streefbeeld (p. 130) bevestigt dat nog maar eens: “Zand wordt in de vooroever toegevoegd en op een natuurlijke wijze verspreid.” En ja hoor: “Er vindt integrale gebiedsontwikkeling plaats.” In de praktijk betekent dat: we sturen de projectontwikkelaars erop af. Vreselijk duurzaam allemaal.

Zand suppleren is uiteraard slimmer dan dijken bouwen, en ook in de verschillende strategieën van zand suppleren zijn er productievere aanpakken ontwikkeld, maar om nu deze technieken een keurmerk “natuur” te geven, gaat ons veel te ver. Het taalgebruik is sowieso aan inflatie onderhevig waar een onzinnige term als “kustuitbreiding” wordt gebruikt waar zeewaartse verplaatsing van de kustlijn bedoeld wordt en waarbij voor het gemak wordt vergeten dat de natuurlijke ondiepe kustzone, die wordt verland, verloren gaat. Mogelijke landwaartse verplaatsing van de kustlijn, (die toch in 400 jaar 400 meter oostwaarts is opgeschoven) bijvoorbeeld in de vorm van sluffers, komt in oNWP zelf helemaal niet voor.

Dat het om accommoderen van de strandondernemers en de strandrecreatie gaat, wordt niet vermeld. De dominee-koopman die het nationaal waterplan geschreven heeft, doet dat liever niet.

Stedelijk gebied en Randstad

Wat allemaal wel niet in het stedelijk gebied met elkaar verenigbaar is, doet een wat te groot beroep op onze fantasie. We citeren:

Stedelijk gebied wordt leefbaarder. Opgaven voor wonen, werken, mobiliteit, recreëren, landschap en natuur, water en milieu worden in samenhang aangepakt. Bij de ontwikkeling van locaties in de stad wordt ernaar gestreefd dat de hoeveelheid groen en water per saldo toeneemt.

De uitvoering van maatregelen wordt gecombineerd met herstructurering van bestaand bebouwd gebied en de realisatie van groen in en om de stad. De combinatie van water en groen biedt volop kansen om het stedelijk watersysteem robuuster en klimaatbestendiger te maken.

Er is nogal een contrast met de onaantrekkelijke Randstad van vandaag met zijn gebrekkig vervoerssysteem, kunstmatige waterhuishouding, forse bodemdaling en veel te weinig groen en water in en rond de steden. Het streefbeeld voor de Randstad meldt (p. 180):

De Randstad biedt voor nationale en internationale investeerders een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Tevens is het een gebied waar mensen graag wonen en werken. De bescherming tegen overstromingen in de Randstad is daarom goed geregeld. Kwetsbare objecten van vitaal belang zijn extra beschermd tegen de gevolgen van overstromingen. Uit het oogpunt van rampenbeheersing zijn vluchtplaatsen en evacuatieroutes aangelegd en zichtbaar gemaakt.

De regio Randstad combineert de dynamiek van hoog verstedelijkt gebied met groen, water, cultuurhistorie en rust. De vasthoudende inzet op bouwen binnen bestaand stedelijk gebied heeft de Randstad versterkt en het groen gespaard. De ‘schaalsprong’ (een verdubbeling van het inwoneraantal ten opzichte van 2008) heeft van Almere een duurzame, aantrekkelijke stad gemaakt.

Nieuwbouwplannen op fysisch ongunstige locaties, zoals diepe droogmakerijen, zijn met behulp van een kosten-batenanalyse zorgvuldig afgewogen.

Naar onze mening is van een behoorlijke samenhang van de hier genoemde “opgaven” (tussen aanhalingstekens plaatsen dat woord hier, want sommige opgaven zijn wel erg speculatief of aan revisie toe) geen sprake. Daarvoor is de verstedelijkingsopgave die men formuleert in de structuurvisie Randstad 2040 veel te dominant. En ook andere stedelijke gebieden dan de Randstad zullen aan deze overspannen pretenties niet kunnen voldoen, afgaande op de resultaten van de stedelijke verdichtingen die ons bekend zijn. En onze scepsis wordt ook niet weinig gevoed door feiten als dat de binnenstedelijke verdichting in de Randstadsteden onvermijdelijk tot een vertrekoverschot zal leiden. En het NIROV telde in 2008 voor Zuid-Holland plannen voor 272.000 woningen, meer dan er in heel Den Haag (met een leegstand van 20.000) staan. Met al die woningen, en al dat beloofde groen en water, zal het hier in de volkomen verrommelde zuidvleugel nog erg mooi en veilig worden! Zeker als juist op tijd de innovaties door wetenschap en techniek zullen worden aangereikt!

Het was ons al opgevallen dat daags na de publicatie van het advies van de Deltacommissie de regering kwam met de structuurvisie Randstad 2040. Een paar weken later spatte de al langer sluimerende kredietcrisis open, en die zet al deze zeepbellen op losse schroeven.

Er zijn nog tal van onderwerpen in het oNWP die om een kritische benadering vragen. Het Schelde-estuarium bijvoorbeeld, waar de regering het verdrag tussen Nederland en Vlaanderen zelfs voor schendt. Maar ook de strategieën t.a.v. bodemdaling en verzilting, de waterkwetsbaarheid van veel reeds gerealiseerde nieuwbouwlocaties (quickscan NIROV) en de aanpak van de diffuse bronnen lokken commentaar uit.

Voor dit moment zien we er nog even van af.

Mede namens de stichting Commissie Natuur en Milieu Delft,
Met vriendelijke groeten,

Jacques Schievink
Initiatiefgroep Natuurbeheer in Delft

(een elektronische versie staat op <http://ind.datadelft.com/2009/onwp.pdf>)